

Esej o geografiji i plansko prostornoj dokumentaciji Velike Kladuše

Osnovni cilj jeste shodno savremenim ulogama geografije prostora, prostorno planske dokumentacije (čovjek – sredina), ostvarenih dostignuća i realnih potreba postaviti osnovne faktore razvoja i pripadnike zainteresovanih pojedinaca iz redova intelektualnih krugova svih profesija kladuškog društva da korištenjem primjerne metodologije još argumentovanije ukažu na prirodno geografske elemente i relevantne društvene resurse razvoja Velike Kladuše kako bi ista u skoroj budućnosti postala još atraktivnije i ugodnije mjesto za življenje i podizanje porodica.

Sažetak:

Na osnovu pouzdanih antropoloških i drugih istraživanja na području današnje Velike Kladuše tragovi postojanja života čovjeka poznati su još i prije modernog početka računanja vremena. Geografija sa reljefom i klimom Velike Kladuše i okoline, njenim stanovništvom i geopolitičkom pozicijom na kranjem sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, na vjetrometrini historije i utjecaja različitih civilizacija, kroz vijekove pripadala je različitim administrativno političkim formacijama sa veoma zapaženim ulogama u pojedinim povijesnim etapama. Velika Kladuša s okolicom u različitim povijesnim epohama-etapama mijenjala se pod utjecajem brojnih antropogenih, tehnogenih i drugih faktora različitom dinamikom dugotrajnih transformacija od prvobitne zajednice do moderne lokalne sredine. Kladašćani su tek polovinom minulog stoljeća počeli ozbiljnije da shvataju važnost odnosa na relaciji čovjek – sredina tokom priprema za privredno društveni preobražaj kao što su razvoj saobraćajnica, elektrifikacija, industrijalizacija,...uglavnom bez predhodnih istraživačkih aktivnosti u formi studija, elaborata, analiza,...Prva ambicioznija i obuhvatnija studija prirodno geografskih, društvenih i drugih uslova uspješnijeg društveno ekonomskog razvoja pojavljuje se tek 1976.¹⁾ kada je već prostor Velike Kladuše bio predodređen za lokacije vitalnih infrastrukturnih, društvenih, privrednih i drugih namjena. Motiviranost razvoja po „svaku cijenu“ propustila je valorizirati i zaštititi pojedine „simbole epohe“ kao bitnih sastavnica povijesno kulturnog naslijeđa (neke objekte starih škola, vodenica,...). Priprema Prvog Prostornog plana Opštine Velika Kladuša 1986.-2005.²⁾ obavljena je donekle zadovoljavajućom „procedurom“. U realnom smislu ovaj Plan i nije mogao „oživiti“ u punom sadržaju radi korjenitih poremećaja 1987., promjena društveno političkog sistema 1990., te kadrovske promjene osnovnih faktora razvoja Općine. Događanja poslije 1995.tih rezultirala su bitnim poremećajima u korištenju prostora, brojnim primjerima bespravne gradnje, bezbrojnim nečasnim radnjama,...Izmjenama i dopunama Prostornog plana Velike Kladuše poslije 2000-tih nisu predhodile nužne istraživačko razvojne aktivnosti.³⁾ Organi Općine su kasnili u primjeni institucionalnih odredaba viših nivoa vlasti ⁴⁾ Neprimjerna saradnja Općinskog vijeća i načelnika, samovolje nosilaca mandata,... rezultirale su, pored ostalog, da Velika Kladuša na decenijskoj razmjeri 2020/21. nema važeću Prostorno plansku i urbanističku dokumentaciju!

1) Dr. Sulejman Smlatić, Velika Kladuša i okolica, Velika Kladuša, 1976.

2) Urbanistički zavod Banja Luka u izdanju Instituta za geodeziju i fotogrametriju Ljubljana.

3) Službeni glasnik Općine Velika Kladuša, broj 07/08,...Izmjene i dopune Urbanističkog plana 2002.-2020. od 25.12.2012.,...

4) Informacija Općine Velika Kladuša br. 03/1-29-3590/13 od 12.12.2013.

Već duže od dvije godine nefunkcioniše odgovarajuća Komisija Općinskog vijeća koja je na određen način „pandam“ Komisiji za prostorno planiranje.....!

Novoizabrano Općinsko vijeće Velike Kladaše početkom 2021. pokušavalo je problematizirati nedostatak Prostorno planske dokumentacije. Sadašnji status je takav da je nadležno tijelo Općinskog vijeća „usvojilo“ pripremiti materijal od strane Urbanističkog zavoda iz Banja Luke i očekuju se naredne procedure?

Osvrt na dosadašnje Prostorno planske dokumente, procedure,...

Više od pola stoljeća posjedovanje Prostorno planske dokumentacije na nivou lokalnih zajednica je institucionalna obaveza kao dio općeg sistema planiranja društveno ekonomskog razvoja. U oba društveno politička sistema nadležnost sistema planiranja je u djelokrugu rada najviših organa zakonodavne vlasti (prije Skupštine Opština, a poslije 1990-tih Općinska vijeća). Isto tako u oba društveno politička sistema najviši zakonodavni organ par godina ranije donosi odluku o pripremi i izradi Prostornog plana. Tako npr. za Prvi Prostorni plan ondašnja Skupština Opštine Velika Kladaša je 1983.⁵⁾ usvojila Odluku o pristupanju izradi Prostornog plana kojom je, pored ostalog, definirala brojnu dokumentacionu osnovu ⁶⁾, a nosioci izrade bili su uglavnom domaći kadrovi. Činjenica da među kadrovima za pripremu dokumentacione osnove nisu bili uključeni kadrovi iz Sanitekisa daje osnova sumnjama na potih neslaganja, malaksala monolitnost,... čiji epilozi su slijedili 1985/86. (sudar unutar kladaše „ljevice“- obračun sa Muhamedom Talakićem (1930.-1999.) i njegovim sljedbenicima,...).

Gotovo svi infrastrukturni i privredni objekti Velike Kladaše (saobraćajnice, dalekovodi, trafostanice, vodovodna infrastruktura, društvena infrastruktura, proizvodni objekti,...) locirani su i izgrađeni prije usvajanja Prvog Prostornog plana.⁷⁾

Poslije 1995-tih pod utjecajem brojnih klijentalističkih interesa dolazi do značajnijeg odstupanja od važeće Prostorno urbanističke dokumentacije privremenim odobrenjima za izgradnju novih i dogradnje postojećih objekata čije primjerke i danas imamo na više mjesta (npr. ulica N. Pozdreca,...). U javnosti su najviše pažnje privukle izmjene namjene Duplex II od prvobitnih poslovnih za stambene namjene, Spomen obilježje u haremu Gradske džamije,...

Drugi Prostorni plan Velike Kladaše (2002.-2020.) u formalnom pogledu zadovoljio je formu. Plan je pripremljen bez predhodne obimnije dokumentacione osnove u formi elaborata, studija,...Zanemarene su i neke raspoložive studije.⁸⁾ Nije se vodilo računa ni o Evropskim direktivama ⁹⁾.

Obzirom na promjene društveno političkog sistema 1990-tih ¹⁰⁾ bila je nužna „debeli studija“ za pripremu „smjernica“ Drugog Prostornog plana 2002.-2020. Velike Kladaše. Geografija kao prostorna stvarnost Velike Kladaše prije i poslije 1990-tih je poseban izazov koji zahtjeva mnogo softiciraniji multidisciplinarni pristup nego što je konvencionalni formalno pravni aspekt!

5) Fusnota 2, str. 11..

6) Isto str. 14-17.

7) Isto str. 8.

8) Npr. Turizam - Budućnost USK, Bihać maj 1998., Studija pećine Hukavice, 2002.,...

9) Postdam, 1999., Hannover, 2000., ...

10) Prvi višestranački demokratski izbori 18.11.1990.

Shodno institucionalnoj regulativi (Zakon o prostornom planiranju... Sl. novine FBiH 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10....Zakon o prostornom uređenju i građenju Sl. glasnik USK br.10/11, 13/11,...) Općina je trebala po propisanoj proceduri donijeti : Razvojni planski dokument – Strategija razvoja, Detaljni regulacioni planovi, Urbanistički projekti....

Kako je poznato Velika Kladuša je prvu Strategiju razvoja 2007.-2017. usvojila tek 2008. i samo jedan detaljni Urbanistički projekt – Tržni centar¹¹⁾.

Nedostatak stručno verifikovane dokumentacione osnove (analiza, studija, elaborata,...) pri pripremi i izradi Strategije razvoja 2007.-2017. i Prostornog plana 2000.-2020., između ostalog rezultiralo je : Velika Kladuša jedna od rijetkih lokalnih zajednica koja nema poslovnu zonu mimo lokacija na kompleksu Agrokomerc – Polje, vrlo upitna opravdanost prednosti zaobilaznice na Istoku u odnosu na Zapad, ignorisanje inicijativa iz diaspore oko rekonstrukcije Gradskog stadiona, modernog shopping centra na periferiji grada, kranje upitna trasa kanalizacione mreže i lokacije prečištača vode, intervencije na regulisanju vodnog toka na Kladušnici od mosta iznad Fišića do ušća u rijeku Glinu,....

Nepoštivanje Strategije razvoja 2007.-2017. i olaka sklonost pretvaranja najvažnijeg resursa (kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta u građevinsko) najzornije se manifestovala 2013.-15. pri pokušaju da se forsirano usvoji Regulacioni plan „Šumatačke luke“. Radilo se ukupno o 158 parcela (56 u KO Šumatac i 102 KO M. Kladuša) ukupne površine oko 450 hiljada m² od čega 242 hiljade u KO M. Kladuša.¹²⁾

Formalno procedure Izmjene i dopune Prostorno urbanističke dokumentacije 2002.-2020. počele su 23.10.2012., čak nakon potpisa Ugovora (03.10.2012.) sa Institutom iz Banja Luke čiji rezultati još nisu u zvaničnoj proceduri Općinskog vijeća.

Javne rasprave o Prostornom planu USK za period od 20 godina provedene su 2018., u Velikoj Kladuši 23.08.2018. uz veoma skromno prisustvo građana.

Legalizacija bespravne gradnje (oko 1500 predmeta čeka) kako kod fizičkih tako i pravnih lica je posebna priča opterećena nebrojenim nečasnim radnjama (mito, korupcija,...).

11) Sl. glasnik Općine br. 4/05 i 8/08. Informcija o stanju Planske dokumentacije u općinama i USK od dec.2013. str.22.

12) Zapisnik sa javne rasprave od 17. juna 2015.

Zaključna razmatranja

Shodno formulisanom cilju, izloženom kratkom pregledu stanja bez adekvatno verificirane analize, a imajući u vidu geografsko društvena obilježja kompaktnog prostora Velike Kladuše površine 332 km² na kojem živi oko 40 hiljada stanovnika vrlo atraktivnog brežuljkastog reljefa ispresjecanog rječicama i potocima sa bezbroj raznih izvorišta sa bitno promijenjenim regionalnim aspektom s jedne strane te uvažavajući dinamičnost društveno-geografskih obilježja sa fokusom na brže efektuiranje izgrađenih resursa (građevinskih objekata na lokaciji Trnovi, izvorišta sa bazenima u M. Kladuši, povijesno kulturnog naslijeđa Stari grad, revitalizacije srednjovjekovnih gradova Podvizda, Vrnograč i Todorovo, devastiranih lokacija bivših peradarskih farmi, ...) s druge strane, nužno je shodno primjernoj proceduri usvojiti Akcioni plan pripreme ambiciozne i opsežne dokumentacione osnove za buduću Prostorni plan, npr. 2020.-2050. Glavnina konkretnih dokumenata (analiza, elaborata, studija, esejističkih priloga,...) dokumentacione osnove treba biti pripremljena pretežno autorima domaćeg porijekla sa korištenjem dokazanih eksperata sa širih geografskih prostora Istoka i Zapada.

Da bi budućí Prostorni plan Velike Kladuše kao ključni razvojni dokument kojim se upravlja životnim prostorom sa racionalno svrsihodnim korištenjem prostora i resursa u funkciji bitnijeg poboljšanja atraktivnosti općeg ambijenta i standarda života neophodna je maksimalno uvažavati „Evropske direktive“ pri pripremi dokumentacione osnova:

1. Studija geografsko regionalne geopolizicije.
2. Detaljan snimak postojećeg stanja (demografski, saobraćajni, gospodarstveni, vodoopskrbni, ekološki,... aspekt) sa otvorenim pitanjima za naredne aktivnosti.
3. Studija alternativnih rješenja smjera saobraćajnice od Graničnog prelaza Maljevac, postojeći Istok ili Zapad, prema Bihaću.
4. Revizija „projekta stoljeća“ (Vodosan) sa kranjim ciljem čiste plave vode.
5. Studija lokacija budućih poslovnih zona.
6. Elaborat o dovršenju urbanizacije prve zone u kojoj treba naći lokaciju za Islamski kulturni centar i okončati urbanističku definiranost Gradskog parka.
7. Studija ekologije, alternativnih izvora energije,
8. Strategija prema aktuelnim izazovima (depopulacija, migranti, pandemija, revitalizacija poljoprivrede,...).
9. Evolucija postojećih studija-
10. Studija iskrištavanja resursa oko sliva pograničnih rijeka.

Nadati se da će narodni izabranici svih nivoa (mjesne zajednice, džematski odbori, vijećnici, poslanici,...) i ključni faktori razvoja Velike Kladuše (Općinsko vijeće i njegove komisije, načelnik, civilna udruženja,...) kreirati bitno povoljniji ambijent u kojem će participacija građana uz zadovoljavajuće poštivanje „struke“ imati odlučujući utjecaj u svim fazama priprema, rasprava i usvajanja svih dokumenata Prostorno planske dokumentacije (Smjernice, Prostorni plan, Regulatorni planovi, Urbanistički projekti,...) shodno Statutu Općine.

Velika Kladuša, oktobar 2021.

Ramo Hirkić, publicista-analitičar